

RIZIKA TUZEMSKÉHO ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ¹

KVĚTOSLAV RŮŽIČKA

1. ÚVODEM

Prof. JUDr. Zdeněk Kučera, CSc., mne od počátku mého působení na Katedře mezinárodního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, tzn. od roku 1980, zaučoval do tajů mezinárodního práva soukromého. S hrdostí se proto mohu považovat za jeho žáka.² Prof. Kučera byl vždy zastáncem řešení sporů vzniklých z mezinárodního obchodního styku v rozhodčím řízení, a to zejména v době, kdy bylo v tuzemsku možné rozhodčí řízení pouze ve vztazích českých právnických osob s jejich zahraničními partnery na základě zákona č. 98/1963 Sb., o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku a o výkonu rozhodčích nálezů.³ Právě prof. Kučera nasměroval můj zájem také do oblasti mezinárodní obchodní arbitráže a je také jeho zásluhou, že jsem byl v roce 1984 zapsán na listinu rozhodců Rozhodčího soudu Československé obchodní a průmyslové komory v Praze,⁴ který tehdy byl jediným stálým rozhodčím soudem existujícím v tuzemsku.

Prof. Kučera působil po dlouhou dobu jako člen předsednictva zmíněného Rozhodčího soudu a podílel se nejen svými rozhodčími nálezy na jeho renomé v zahraničí, a to nejenom v zemích bývalé RVHP. Jako rozhodce vystupuje vždy v zájmu spravedlivého rozhodnutí projednávaného sporu. O tom, že je stále propagátorem rozhodčího řízení, svědčí i obsah učebních pomůcek, podle kterých se vyučuje mezinárodní právo soukromé a právo mezinárodního obchodu na právnických fakultách Univerzity Karlovy v Praze a Západočeské univerzity v Plzni, kde se též na této výuce významně podílí.⁵

¹ Tento příspěvek byl vypracován v rámci výzkumného záměru č. MSM 0021620804

² Rusové by řekli, že jsem jeho „питомец“.

³ Tento zákon platil do 31. 12. 1994 a byl zrušen zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

⁴ Dnes působící pod označením Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky.

⁵ Z posledních jeho děl viz Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé, 6. opravené a doplněné vydání. Doplněk, Brno 2004, str. 421 a násl. a Kučera, Z. a kol. Úvod do práva mezinárodního obchodu. A. Čeněk, Dobrá Voda 2003, str. 285 a násl.

2. OBECNĚ O ROZHODČÍM ŘÍZENÍ

Majetkové spory vzniklé mezi soukromoprávními subjekty mohou být řešeny různými způsoby. Mezi dva základní způsoby (jestliže spor mezi stranami rozhoduje třetí na stranách nezávislá osoba, která vydává pro sporné strany konečné a závazné rozhodnutí) patří jejich projednávání a rozhodování v soudním nebo rozhodčím řízení.

V současné době neexistuje žádná mnohostranná mezinárodní smlouva, která by stanovila, že určité druhy sporů lze projednat výlučně v rozhodčím řízení. Výjimku z tohoto pravidla představovala dříve tzv. Moskevská úmluva,⁶ v současné době jde pak o spory, které vznikají z mezinárodních investic,⁷ tzn. při investici investora z jednoho státu na území jiného státu.

Každý stát si může ve svém právním řádu stanovit okruh sporů, které je možné projednat a rozhodnout v řízení před stálou rozhodčí institucí nebo v rozhodčím řízení ad hoc. V tuzemsku je rozhodčí řízení v současné době upraveno zákonem č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZRR“).

Předchozí právní úprava rozhodčího řízení připouštěla rozhodčí řízení pouze ze sporů vzniklých z mezinárodního obchodního styku. Z této skutečnosti lze dovodit, že v té době se problematikou rozhodčího řízení zabývalo prakticky pouze několik právníků z podniků zahraničního obchodu a Obchodní a průmyslové komory a vysokoškolských pedagogů, resp. pracovníků Ústavu státu a práva. Počet rozhodců zapsaných na listině rozhodců tehdejšího Rozhodčího soudu Československé obchodní a průmyslové komory nebyl proto veliký.

Rozhodčí řízení se definuje jako řízení k projednání a rozhodnutí soukromoprávních sporů, k němuž strany přistupují na základě společné dohody, soukromými osobami nebo stálými rozhodčími institucemi.⁸ „Základním smyslem rozhodčího řízení je pravomocně vyřešit spor mezi stranami.“⁹ Aby spor mohl být projednán v rozhodčím řízení, musí být splněny tři zákonné podmínky (v právní teorii se hovoří v této souvislosti také o arbitrabilitě).¹⁰ Musí se jednat o majetkový spor, k jehož projednání by jinak byla dána pravomoc obecného soudu a o předmětu sporu lze platně uzavřít smír.¹¹

Rozhodčí řízení není žádná náhražka řízení před obecnými soudy nebo jeho odnož. Výsledkem projednání a rozhodnutí sporu v rozhodčím řízení je zpravidla rozhodčí nález, který dle § 28 odst. 2 ZRR nabývá dnem doručení účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný, a to nejen v tuzemsku, ale i v zahraničí. Roz-

⁶ Úmluva o řešení občanskoprávních sporů vznikajících ze vztahů hospodářské a vědeckotechnické spolupráce v rozhodčím řízení z roku 1972, která byla Českou republikou vypovězena a tato výpověď nabyla účinnosti dnem 26. 1. 1996.

⁷ Úprava řešení sporů v rozhodčím řízení je obsažena ve dvoustranných smlouvách o ochraně a podpoře investic a v mnohostranné Úmluvě o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států z roku 1965 (vyhl. č. 420/1992 Sb.).

⁸ Srov. např. Ondřej, J. Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní. 2. rozšířené vydání. A. Čeněk, Plzeň 2007, str. 466 a násl.

⁹ Klein, B., Doleček, M. Rozhodčí řízení. ASPI Praha 2007, str. 151.

¹⁰ Podrobněji Bělohávek, A. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. C. H. Beck Praha 2004, str. 27 a násl.

¹¹ Srov. ustanovení § 2 odst. 1 a 2 ZRR.

hodčí řízení je zásadně jednoinstanční, tzn. že vůči doručenému rozhodčímu nálezu nelze podat žádné odvolání. ZRŘ v § 27 umožňuje přezkoumání rozhodčího nálezu jinými rozhodci, ale pouze v případě, že si to strany dohodnou přímo v rozhodčí smlouvě. Jelikož by se tím průběh rozhodčího řízení zbytečně prodlužoval, o což sporné strany nemají zájem, je v praxi využíváno zcela výjimečně. Pak je možné také zrušení rozhodčího nálezů obecným soudem z důvodů taxativně uvedených v § 31 ZRŘ na návrh některé ze sporných stran. Těto možnosti se v poslední době využívá stále častěji, a to zejména v rozhodčím řízení ad hoc.

Ve srovnání se soudním řízením má rozhodčí řízení, zejména mezinárodní obchodní arbitráž řadu nezanedbatelných výhod, jako je rychlost, neveřejnost, neformálnost, možnost ovlivnit místo konání rozhodčího řízení, možnost stanovení počtu rozhodců a jejich výběr, zajištění výkonu rozhodčího nálezů v zahraničí.¹² Rozhodčí řízení má sice také určité nevýhody, avšak do přijetí ZRŘ se o nich nemluvalo ani nepsalo. Podle N. Rozehnalové „nejvýznamnější nevýhodou rozhodčího řízení je rozdíl v tzv. arbitrabilitě sporu, ten právě v mezinárodních rozměrech může ovlivnit negativně průběh sporu“.¹³ Je třeba si uvědomit, že když dlužník (žalovaný) nemá žádný majetek nebo zkrachoval, tak těžko pomůže urychlené vydání rozhodčího nálezů, protože nebude co exektovat.

ZRŘ, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1995, přinesl jednu podstatnou změnu. Umožnil rozhodčí řízení také v čistě vnitrostátních sporech bez mezinárodního prvku (tzn. mezi právníky osobami se sídlem v tuzemsku) a spornými stranami se mohly stát i osoby fyzické, což do té doby nebylo možné. Od roku 1995 tak můžeme sledovat počátek zájmu odborné veřejnosti o možnost řešení sporů, z počátku pouze sporů obchodních, později i sporů jiných¹⁴ v rozhodčím řízení. Podle názoru J. Dvořáka může být v rozhodčím řízení projednán i spor o vypořádání společného jmění manželů, protože je sporem majetkovým a může být ukončen smírem ve smyslu § 99 OSŘ.¹⁵

Je však třeba vzít v úvahu, že dle § 2 odst. 1 ZRŘ nelze v rozhodčím řízení projednat spory vzniklé v souvislosti s výkonem rozhodnutí a spory vyvolané prováděním konkursu nebo vyrovnání. A nyní po novelizaci § 1 ZRŘ nelze ZRŘ užít k řešení sporů veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízení.¹⁶

Rozhodčí řízení může probíhat před stálou rozhodčí institucí, pak hovoříme o rozhodčím řízení institucionálním,¹⁷ nebo před rozhodci náhodně vybranými, pak hovoříme o rozhodčím řízení ad hoc. Řízení před stálými rozhodčími institucemi má řadu výhod. Probíhá podle předem stanovených pravidel,¹⁸ jsou stanoveny poplatky za roz-

¹² Srov. např. Rozehnalová, N. Mezinárodní právo obchodní, II. díl, řešení sporů. MU Brno 1999, str. 31 a násl., Ondřej, J, op. cit. str. 470 a násl. nebo Rozehnalová, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. ASPI Praha 2002, str. 40 a násl.

¹³ Rozehnalová, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. ASP Praha 2002, s. 42.

¹⁴ Např. sporů z poskytnutých půjček, z leasingových smluv i ze smluv týkajících se nájmu, a to i bytů a jejich vyklizení.

¹⁵ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. ASPI Praha 2004, str. 250.

¹⁶ Tuto změnu přinesl do ZRŘ zákon č. 245/2006 Sb. i o veřejných neziskových ústavních zdravotnických zařízeních a o změně některých zákonů.

¹⁷ Nejznámějším a nejvýznamnějším stálým rozhodčím soudem je International Court of Arbitration of International Chamber of Commerce, který vznikl v roce 1923.

¹⁸ Např. Řád a Pravidla o nákladech rozhodčího řízení pro vnitrostátní spory Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky nebo ICC Rules of Arbitration.

hodčí řízení, o administrativní průběh řízení se stará administrativní aparát, strany si zpravidla mohou vybírat rozhodce z listiny rozhodců, strany se nemusejí dohadovat s rozhodci o výši jejich odměny apod.

Rozhodčí řízení je více využíváno a má větší popularitu tam, kde řízení před obecnými soudy je pomalé a strany čekají na konečné rozhodnutí mnoho let (což je nepochybně případ České republiky) než ve státech, kde je na obecné soudy spolehnutí, že spor v přiměřené době (tzv. rychle) pravomocně rozhodnou (např. Německo, Litva, Lotyšsko). V České republice získalo rozhodčí řízení na negativní popularitě v souvislosti s některými nepodařenými arbitrážemi ohledně investičních sporů (Česká republika proti CME, Ronaldu Lauderovi nebo Nomuře).

V zahraničí má rozhodčí řízení význam především ve sporech s mezinárodním právem. Rozhodčí nález je podstatně snadněji vykonatelný v jiném státě, než ve kterém byl vydán, než rozhodnutí cizího soudu.¹⁹ V této oblasti však iniciativu začíná přebírat Evropská unie skrze tzv. Evropské mezinárodní právo soukromé.²⁰ Některá nařízení již problematiku uznání a výkonu cizích soudních rozhodnutí v rámci Evropské unie upravují – č. 44/2001, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních a č. 805/2004, kterým se zavádí Evropský exekuční titul pro nesporné pohledávky a některá čekají na vstup v účinnost – č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu²¹ a č. 861/2007, kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích.²²

V současné době je rozhodčí řízení v zemích Evropské unie ponecháno na vnitrostátních právních úpravách a jeho unifikaci prostřednictvím Vzorového zákona UNCITRAL o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1985.²³ S největší pravděpodobností však lze předpokládat, že i oblast rozhodčího řízení se dostane do středu zájmu Evropské unie a její snahy vše centrálně unifikovat prostřednictvím nařízení.

3. ROZHODCI

Významnou roli, ne-li zásadní, hrají v rozhodčím řízení rozhodci, kteří spor ve většině případů rozhodnou a vydají pro sporné strany konečné a vykonatelné rozhodnutí – rozhodčí nález. Pouze na vůli stran záleží, jaký si dohodnou počet rozhodců (jeden, tři či více), jinak zpravidla rozhoduje tříčlenný rozhodčí senát. A také záleží na stranách, koho si za rozhodce vyberou. A právě s výběrem rozhodce může souviset největší riziko pro strany, nekvalifikované či v rozporu s právními předpisy vydané rozhodnutí.

Je mi znám případ, kdy v úvěrových podmínkách jedné finanční instituce, která dodnes půjčuje „rychlé peníze až do bytu“, byla obsažena rozhodčí doložka s tím, že

¹⁹ Snadnější vykonatelnost takových rozhodčích nálezů je zajištěna Úmluvou o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958.

²⁰ Podrobněji k tomuto pojmu např. Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé a procesní – aktuální otázky. Evropské právo 8/2003. str. 1 a násl.

²¹ Nařízení se použije od 12. 12. 2008.

²² Nařízení se použije od 1. 1. 2009.

²³ Český překlad např. in Bělohávek, A., op. cit. str. 313.

spor bude projednávat jeden rozhodce dr. K., který může vydat pouze na základě písemností a bez ústního jednání „směnečný platební rozhodčí nález“, budou-li vzneseny proti němu námitky, pak tento rozhodčí nález může zrušit stejný rozhodce a stejný rozhodce poté rozhodne konečným rozhodčím nálezem. Tento postup je v rozporu nejen s ZRŘ, ale i se základními principy rozhodčího řízení. Rozhodčí řízení může končit vydáním rozhodčího nálezu nebo usnesení (§ 23 ZRŘ), rozhodčí nález může zrušit pouze obecný soud (§ 31 ZRŘ), v případě zrušení rozhodčího nálezu obecným soudem je původní rozhodce z nového rozhodování sporu vyloučen (§ 34 odst. 2 ZRŘ).

V této souvislosti není nejhorším zjištění, že takové „směnečné platební rozhodčí nálezy“ byly vůbec vydávány (mimo jiné v nich byli odsouzeni také ručitelé, kteří vůbec smlouvu o půjčce, resp. jakoukoliv rozhodčí doložku nepodepsali), ale že byly českými soudy vykonávány, aniž si některý z těchto soudů položil otázku, zda jde v takovém případě skutečně o exekuční titul či zda náhodou nejde o nicotný právní akt. Zmíněný rozhodce je mediálně znám i tím, že měsíčně vydával kolem osmi stovek rozhodčích nálezů týkajících se neplacení splátek poskytnutých „rychlých peněz“ či příslušných smluvních pokut.

Ani česká úprava, ani zahraniční úpravy rozhodčího řízení nestanoví žádné zvláštní podmínky pro výkon funkce rozhodce (např. že by měl mít právnické vzdělání). Podle § 4 ZRŘ může být rozhodcem občan České republiky, který je zletilý a způsobilý k právním úkonům, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak.²⁴ Základním zákonným požadavkem nejenom podle české právní úpravy je požadavek, aby rozhodce byl nezávislý a nestranný. Rozhodcem tak nemůže být právní zástupce jedné ze sporných stran, její zaměstnanec, příbuzný člena statutárního orgánu atd. Podle § 8 ZRŘ ten, kdo má být určen nebo jmenován rozhodcem, musí bez odkladu stranám nebo soudu oznámit všechny okolnosti, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti a pro něž by byl jako rozhodce vyloučen. B. Klein považuje podjatost rozhodce za jeho vnitřní psychický stav spočívající v upřednostňování jedné ze stran sporu na úkor druhé strany.²⁵

U stálých rozhodčích soudů je obvyklé, že vedou listinu rozhodců, na kterou zapisují osoby, které jsou zárukou, že budou rozhodovat nezávisle a vydávat kvalifikovaná rozhodnutí. Pro zápis na listinu rozhodců musí být splněny různé podmínky, ne každý tak může být zapsán. Stálé rozhodčí soudy velice důsledně dbají na svoji pověst a tak v případě, že rozhodce neplní svoje povinnosti (např. neodůvodněně protahuje řízení), může být z listiny vyškrtnut. Ale i ty stálé rozhodčí soudy, které listiny rozhodců nevedou, důkladně zvažují, zda osoba navržená nebo jmenovaná stranou rozhodcem splňuje předpoklady pro výkon funkce rozhodce a zda ji mohou ve funkci rozhodce potvrdit.

Podle názoru P. Rabana „rozhodce uspokojuje potřeby lidí, a tudíž není jenom rozhodovač, tedy osoba práva veřejného, ale i dodavatel služeb, osoba práva soukromého“.²⁶ Rozhodce však nemůže být dodavatelem služby pouze jedné ze stran sporu, tzn. pomáhat jí bez ohledu na právo, aby ve sporu uspěla.

²⁴ Rozhodcem nemůže být soudce českého obecného nebo Ústavního soudu.

²⁵ Srov. Klein, B., Doleček, M., op. cit. str. 38.

²⁶ Raban, P. Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí. C. H. Beck Praha 2004, str. 87 a 88.

4. JAKÁ JSOU RIZIKA ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ?

Jak již bylo řečeno výše, nový zákon o rozhodčím řízení umožnil rozhodování sporů i mezi tuzemskými osobami. Od počátku jeho účinnosti se začaly objevovat různé články či jiná inzerce v tuzemských médiích a poté i na internetu, v nichž se snažili různí, řekněme „podnikatelé“, nejprve jako rozhodci ad hoc a posléze jako různá sdružení a pak bez ostychu i jako „Rozhodčí soudy“²⁷ získávat podnikatele pro uzavírání rozhodčích doložek v jejich prospěch. Snažil jsem se již tehdy upozorňovat tuzemské podnikatele na různá rizika takovýchto rozhodčích řízení.²⁸

Ono to totiž pro podnikatele vypadalo velice lákavě, když jim někdo doporučoval, že jako jejich budoucí rozhodce jim pomůže připravit text potřebné smlouvy a pak, jestliže by z takové smlouvy vznikl nějaký spor, bude již s případem předem obeznámen a může takový spor urychleně rozhodnout. Musíme si uvědomit, že v té době rychlost našich soudů, resp. vymahatelnost práva, byla pomalá.²⁹

Podíváme-li se do zahraničí, tak v současné době je dáována přednost rozhodčímu řízení před stálými rozhodčími soudy. Strany by se při uzavírání rozhodčí smlouvy v jakékoliv formě³⁰ měly podrobně zajímat o to, kdo jejich spor bude rozhodovat, zda vůbec budou mít nějaký vliv na jmenování rozhodců a jakou pověst má jimi zvolený rozhodčí soud. Z právní praxe lze dovodit, že problémy nevznikají u stálých rozhodčích soudů, které existují na základě ZRR, ale u těch subjektů, které se jako „rozhodčí soudy“ chtějí tvářit.

V současné době jsou nejčastěji uzavírány rozhodčí smlouvy při poskytování různých půjček a spotřebitelských úvěrů, kdy na jedné straně smlouvy je osoba, která nutně potřebuje finanční prostředky a tato osoba zpravidla není dotčena právním vědomím a na právní služby zase nemá finanční prostředky. A v různých podmínkách, jimiž se smluvní vztah mezi stranami řídí, je obsažena rozhodčí doložka, kterou si budoucí dlužník ani nepřečte. Skutečnost, že někdo si nepřečetl text rozhodčí doložky v takové smlouvě, kterou podepisuje, nebo, že vůbec nic neví o rozhodčím řízení, nikdy neznamená neplatnost rozhodčí smlouvy.

Jsou známy i případy, kdy rozhodci spor rozhodnou i v případě, kdy není mezi stranami sjednána žádná rozhodčí smlouva. V tomto směru můžeme jako negativní příklad uvést mediálně známou Bc. S., která jako rozhodce jednala a rozhodovala spory bez ohledu na právní předpisy a i když žalovaná strana vznesla námitku nedostatku její pravomoci, stejně spor rozhodla a téměř vždy ve prospěch žalující strany.³¹

Podle mého názoru se největší riziko rozhodčího řízení skrývá ve volbě osoby rozhodce (v soudním řízení je volba rozhodujícího soudce vyloučena), přičemž strany by měly mít vždy možnost volby „svého“ rozhodce. Jestliže pravidla, podle kterých se má

²⁷ V tomto příspěvku nebudu uvádět žádná konkrétní jména či názvy jak sdružení, tak i rozhodčích soudů vzniklých v rozporu s § 13 ZRR a nikterak nebudu polemizovat o jejich nelegálnosti.

²⁸ Srov. Růžička, K. Noví zlatokopové. Českomoravský profit – Rádce, č. 24/1996, str. 34 nebo Nakonec mohou zaplatat podnikatelé. Hospodářské noviny č. 102/1997, str. 11.

²⁹ Nakonec se tento neutěšený stav do dnešní doby o mnoho nezlepšil.

³⁰ Rozhodčí smlouva může být uzavřena ve formě smlouvy o rozhodci, rozhodčí doložky nebo neomezeného kompromisu.

³¹ Tato její činnost ji přivedla až do vyšetřovací vazby. Média však již delší dobu nejeví o její osud žádný zájem.

rozhodčí řízení konat, takovouto volbu nepřipouštějí, pak je to první varování pro stranu, aby si uzavření rozhodčí smlouvy náležitě rozmyslela.

Pověření stran ke jmenování rozhodce třetí osobou může znamenat vzdání se práva samostatné volby a přenesení odpovědnosti za „správnou“ volbu na tuto třetí osobu nepřináší problém u stálých rozhodčích soudů, kdy je rozhodce vybírán zpravidla z příslušné listiny rozhodců, ale v ad hoc rozhodčím řízení.

Je mi znám případ, kdy žalovaný v rozhodčím řízení ad hoc nejmenoval rozhodce, proto žalobce podal návrh na jmenování rozhodce obecnému soudu. Ten velice rychle po dvou letech jmenoval rozhodce za žalovaného. Žalovaný podal odvolání, neboť před rozhodnutím soudu jmenoval svého rozhodce sám. Vrchní soud po roce a půl zrušil rozhodnutí první instance o jmenování rozhodce. Před volbou předsedajícího rozhodce rezignoval rozhodce jmenovaný žalovaným ze zdravotních důvodů. Jiného rozhodce žalovaný následně nejmenoval. Na obecném soudu leží již rok návrh žalobce na jmenování nového rozhodce za žalovaného. A celý kolotoč se může opakovat, aniž by se ve věci začalo vůbec jednat.

U stálých rozhodčích soudů k takové prodlevě dojít nemůže. Dle příslušných pravidel je vždy někdo (nejčastěji předseda) oprávněn chybějícího rozhodce nebo předsedu rozhodčího senátu jmenovat. Každá strana má stanovenou krátkou lhůtu na jmenování rozhodce, nevyužije-li toto své právo, je rozhodce jmenován neprodleně po uplynutí stanovené lhůty a tím je zabráněno zbytečným prodlevám v řízení. Žalovaná strana může rozhodčí řízení sabotovat i jinak, např. nepřebíráním pošty, žádostmi o odročení ústního jednání z důvodu své nemoci apod. Vždy však závisí na zkušenosti rozhodců a jejich znalosti procesních předpisů, jak se s takovou zdržovací taktikou strany žalované vypořádají.

Značné riziko také představuje pověření rozhodců vydat rozhodčí nález, aniž by jej museli odůvodnit (podle § 25 odst. 2 ZRŘ). Bez jakéhokoliv odůvodnění je rozhodčí nález zcela nepřezkoumatelný a v podstatě i nezrušitelný podle § 31 ZRŘ. Z jeho obsahu totiž vůbec nelze zjistit např. to, na základě čeho rozhodci dovodili svoji pravomoc předmětný spor projednat a rozhodnout, podle jakých právních předpisů rozhodovali apod.

Podle § 25 odst. 3 ZRŘ mohou rozhodci rozhodovat podle zásad spravedlnosti, avšak jen tehdy, jestliže je k tomu strany výslovně pověřily. „Podstata rozhodování podle zásad spravedlnosti spočívá v tom, že se rozhodci při svém rozhodování řídí takovým uspořádáním právních vztahů mezi stranami, které považují za spravedlivé. Rozhodci tak o uplatněných nárocích nerozhodují podle toho, co ve vztahu k těmto nárokům vyplývá z rozhodného právního řádu, ale rozhodují tak, jak sami považují za spravedlivé.“³² Obecné soudy naopak musí vždy rozhodovat podle právních předpisů.

Je tedy zřejmé, že rozhodci nejsou vázáni příslušnými hmotněprávními předpisy, ale pouze svým vědomím a svědomím, pocitem, co je spravedlivé a co naopak za spravedlivé nepovažují. Z toho lze dovodit, že jinou představu o spravedlnosti bude mít absolvent Oxfordu než osoba ovlivněna islámem. V případě, že strany pověří rozhodce, aby rozhodovali podle zásad spravedlnosti, stěžít mohou předem předvídat výsledek sporu. I strany v odlišném postavení (věřitel – dlužník) totiž mohou mít jinou představu o tom,

³² Klein, B., Doleček, M., op. cit. str. 120.

co je spravedlivé a co spravedlivé není. Podíváme-li se do praxe, tak zjistíme, že se takovým způsobem rozhoduje velice zřídka. Na druhou stranu je však třeba říci, že někdy ve velice právně složitém sporu s řadou protichůdných posudků a tvrzení by možnost rozhodovat podle zásad spravedlnosti urychlila vydání konečného rozhodnutí ve věci.

Je třeba si uvědomit, že rozhodčí řízení je řízení jednoinstanční, tzn. že doručením rozhodčího nálezu stranám rozhodčí řízení končí a rozhodčí nález je pro strany konečný a závazný. Přesto se v praxi i mezi právníky traduje, že se může podat odvolání k obecnému soudu. Odvolání proti rozhodčímu nálezu je vyloučené. Právní předpisy znají institut zrušení rozhodčího nálezu obecným soudem. Podíváme-li se na ustanovení § 31 ZRŘ, který stanoví podmínky pro zrušení rozhodčího nálezu, tak můžeme dospět k jedinému právnímu závěru, že se může jednat pouze o procesní pochybení rozhodců nebo o neplatnou rozhodčí smlouvu nebo že se rozhodčí smlouva z jiného důvodu na rozhodovaný spor nevztahovala.

Nesprávná aplikace hmotněprávní normy, rozhodování v rozporu s právními předpisy či jiná „hmotněprávní pochybení“ rozhodců nejsou zákonným důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu.

Jestliže někdo dostane nějakou písemnost týkající se zahájení rozhodčího řízení, aniž by někdy podepsal jakoukoliv rozhodčí smlouvu, neměl by v žádném případě takovouto písemnost zahodit do koše, ale bránit se a v první řadě vznést námitku nedostatku pravomoci rozhodce/rozhodčího soudu a okamžitě zjišťovat, o co se vlastně jedná. Jakákoliv prodleva či ignorování nastalé situace by mohla mít pro takovou osobu velice negativní důsledky, zpravidla finanční.

5. ZÁVĚREM

Rozhodčí řízení je jedním ze způsobů rozhodování sporů soukromoprávního charakteru. V poslední době mnoho případů rozhodčí řízení v očích laické i odborné veřejnosti poškodilo. Strany by se proto při uzavírání rozhodčí smlouvy měly především zajímat o to, kdo jejich případný nebo už vzniklý spor bude rozhodovat a jak bude při svém rozhodování postupovat.

Ministerstvo spravedlnosti či obecné soudy nevedou žádnou evidenci počtu rozhodčích řízení v tuzemsku, ale v praxi existují signály, že jejich počet počíná pomalu klesat. Mohou za to nepochybně i mediálně známé případy, které rozhodčímu řízení v očích veřejnosti spíše uškodily. Význam rozhodčího řízení podle mého názoru poklesne v době, kdy tuzemské soudní řízení bude schopno rychle a kvalifikovaně rozhodovat obchodní a podobné majetkové spory a soudní rozhodnutí bude následně rychle vykonáno, jinými slovy klasika, podstatně se zlepší „vymahatelnost práva“.

A úplně na závěr bych chtěl Prof. JUDr. Zdeňkovi Kučerovi, DrSc., popřát pevné zdraví a ještě mnoho rozhodčích nálezů, na jejichž vypracování se bude svými znalostmi a životními zkušenostmi podílet a přitom dávat cenné rady mladším kolegům.